

KAZAN HACILARINDA VE HACILARDA MAN SÖYLEME GELENEĞİ*

Yard. Doç.Dr. İlhan ZARİPOVA
Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi,
Çeşitli Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi

Kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa aktarılan ve hayatın bütün gereklerini, insana özgü bütün duygularını en iyi şekilde anlatan maniler Türkiye’de meşhur olduğu kadar Türkiye dışında yaşayan başka Türk boylarında da yaygındır. Her toplumda kendine özgü bir gelenekle söylenerek, parçalanıp yaşamaya mecbur olsa da aslında bir bütün olan Türk milletinin hayat felsefesini yansıtmaktadırlar.

Kazan Tatarlarında *qısqa cırlar* adı verilen maniler genelde başka Türk boylarında da olduğu gibi Nevruz ve Nardugan bayramları, akşam oyunları, oturmalar, gençleri askere uğurlama ve düğün sırasında söylenmiştir. Ama Tatarlarda yine de maniler daha çok sonbaharda ve uzun kış gecelerinde çaha doldurma, kendirden ip yapma ve dokuma tezgâhı başında kumaş veya yolluklar dokuma ve kaz yolma imecelerinde söylenirdi.

Hacılarda toprağın fazla verimli olmamasından dolayı burada yaşayan insanlar hayvancılık ve tarım ile uğraşmaktan ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelir kazanamamışlardır. Bu yüzden de kadınlar geçimlerini evde halı dokuyarak sağlamışlardır. Halı, yolluk-kilim dokuma geleneği birçok Türk boyu kadınları için ortak bir iş sayılabilir. O, Anadolu’dan Asya’ya (Türkmen, Özbek, Kırgız, Kazak) ve Asya’dan Kuzey’e doğru İdil nehri boyuna kadar uzanmış bir meslek olmuştur. Fark şu ki, Anadolu ve Orta Asya’da daha uzun süre konar-göçer hayatı yaşadıklarından ve koyun ağırlıklı hayvancılık ile uğraştıklarından dolayı halı dokuma geleneği bir sanat derecesine getirilmiştir. İdil nehri ve Ural dağları eteklerinde hayat geçiren Tatar Türkleri bütün Türk toplumları arasında yerleşik hayata en erken dönemlerde geçen ve İslam dinini de ilk kabul eden bir Türk toplumdur. Başka birçok değişik mesleği benimseyen Tatar Türklerinin hayatında halı dokuma geleneği o kadar da önemli yer almamıştır.

Çok verimli kara topraklı bir coğrafyada yaşayan Kazan Tatarları bahar ve yaz mevsimlerinde tarımcılıkla uğraşmışlardır. El işi ve dokumacılık için de ancak kısa mevsimi müsaait olmuştur. Fakat Tatar bayanları koyun yünüden ipe girip bu ipten çeşitli giyecekler ömeninin yanında yolluk ve kilim de dokumuşlardır. Dokuma tezgâhı her köde, durumu iyi olan her ailede mutlaka bulunması gereken araçlardan sayılmıştır. Ayrıca, kendiri ve çhayı kendileri yetiştiren Kazan Tatarları bu bitkilerden elde edilen iplerden kumaşları da kendileri dokumuşlardır. Çok zahmetli olan işi genelde imece şeklinde yaparlar ve onu kolaylaştırmak için bu imeceye eğlence havası katmayı da unutmazlarmış. Bu imecelerde yaşlı kadınlardan genç kızlar sadece işi değil, maniler söylemeyi de öğrenirlermiş. Bazen yardıma gelen gençler ve çalışan kızların arasında mani atışmaları da yapılmış.

Hacılarda halı dokuyan kızların söyledikleri manilerde nasıl halı ve halıcılıkla ilgili konular geçiyorsa, çaha dolduran ve kendirden kumaş yapan Tatar kızlarının söyledikleri manilerde de çaha ve kendir ile ilgili konular geçmektedir. Ayrıca, doğal olarak bu tür manilerde hizmet ile aşk konusu el ele gelmektedir. En önemlisi de değişik boylardan olan Türk kızlarının değişik ülkelerde yaşamalarına rağmen şikâyetleri bile aynıdır: iş zor olduğundan onların benzi soluyor, bıkkınlık geliyor, bir de bu iş çıktıktan beri baba evine gelirin önemli kısmını sağladıklarından dolayı gelin gidemiyorlar.

* Bu makale, I. Hacılar Sempozyumu’nda bildiri olarak sunulmuştur (11-13 Mayıs 2007, Kayseri/Hacılar).
I. Hacılar Sempozyumu Bildirileri Kitabı’nda yayınlanmıştır (Kayseri, 2008, s. 187-199).

Hacılarda:

Halı dokurum halı,
Bitmiyo gavur malı
Şu halılar çıkalı
Kızların benzi sarı¹

Tatarlarda:

Ay tulası, tulası,   Ah ıhas ı ıhas ı
Tulası qayın bulas ı?   ıhas ı ne zaman olacak?
Bu tular bulmasa,
Bez şuşında qunası.²   Bu ıhalar olmazsa
Bizler burada konacak.

Hacılarda:

Eni kenar bitmiyo
Çıdisi yitmiyo
Şu halılar çıhalı
Kızlar gelin gitmiyo³

Tatarlarda:

Tula basam, tula basam   ıha dolduruyorum, ıha,
Tula ber dä iramıy.   ıhas ı da olmuyor.
Keşelägıkiyaw kilä-   Kime güüler gelir,
Bezne berkem soramıy.⁴   Bizi kimse sormuyor.

Manilerden, Hacılarda halı dokuyan kızların kendilerine öğüt bir hayalleri oldu ğunu da öğrenebiliriz: kazandıkları paraya bilezik satın almak gibi.

Armuda dal olayım
Dalına gliolay ım
Halıyı dohuyup da
Bir bilezik alayım⁵

Bu hayal Tatar kızları için de geçerli olmuştur. Tatar köplerinde kızlar eskiden yaptıkları el işlerini satıp ya da birine bedelli işe gidip kazandıkları paraya genelde günü ş bilezik satın alırlarmış. Kazan Tatarlarında bu konuyu ele alan bir mani korunmamış olsa da XX. yüzyıl başında yaşayan yazar Alimcan İbrahimov'un "Tatar Kadını Neler Görmüş" adlı uzun hikâyesinde bir Tatar kızının kendi güü ile kazandığı paraya kendine bilezik satın almayı hayal ettiğini görebiliriz. Fark şu ki, Türk kızlarının altın bileziğe düşkünlükleri kadar Tatar kızları da günü ş bileziği benimsemişlerdir.

Hacılarda halı dokuma geçim kaynağı olduğundan dokuyucu kızlar manilerde bu halıları satabileceklerini, onlardan kazanacakları parayı da düşünmektedirler. Tatar kızları farklı olarak

¹ . Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü Bitirme tezi: Kayseri, 2004, s. 56-63.

² Bayazitova, F. Tatar Halkının Beyrem Hen Kökleri Ş Yolaları. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1995, s. 99.

³ . Ölemir, Mustafa. *Hacılar (Kayseri Hacılar) ve Tüm Hacılar topluluklarının Tarihleri ile Buldukları Yerler*, Kayseri, 1984, s.16.

⁴ Mhemmetcanov, R. Başkortstan İk Buyı Tatarlarının Yola İcatı. Ufa, 1982, s. 59.

⁵ . Zürti Avcı, Hacılar, 1927 doğumlu, okur-yazar değil, beş çocuk annesi, dul (Temmuz 2004 tarihinde Dr. Bayram Durbilmez tarafından yapılan derleme)

kendir ve şha doldurma işlerini genelde ticarî bir amaçla değil de kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapmışlardır.

Dokuma tezgahlarında genelde evli olmayan kızlar çalıştığından dolayı manilere de doğal olarak aşk, sevgiliyi öleme, ayrılık, ölem, istediği biri ile evlenememe, en iyi durumda sıradan en kötü durumda da yâden ayrılmaya gibi konular işlenmiştir. Söğelimi, halı ya da kendir dokuyan bir kız sevgilisinin herkesten daha yakışıklı olduğunu bildirir.

Hacılarda:

Atladım çıktım eşiği	Bağ benim bî benim,
Sofrada goydum kaşığı	İçinde göce benim,
Benim yâim billahi	Dokunmayın a kızlar,
Hacılar'ın yahışığı ⁶	O içek, içişte benim ⁷ .

Tatarlarda:

Eh tömätömätömä	Ah düğme, düğme, düğme,
Tömlä ber genä.	Eşsizdir düğmeleri.
Kara minem söğämä-	Bak sen benim sevgilime -
Çatqan gögenä ⁸	Çek açın ışığı gibi.

Kızların sevgilisine olan duygularını anlatan manilerin doldurma olan ilk iki dizisinde işlemeli mendilin anılması da bir rastlantı değil tabii Hem Tatarlar da hem Anadolu'da kızın bir gence işlemeli mendil hediye etmesi ona göliverdiğinin habercisidir.

Hacılarda:

Mendil yaptım köşeli,
İççek döşeli,
Hiç şam olmuyo,
Senden ayrı düşeli⁹.

Tatarlarda:

Qulyawlığım kırı kırı,	Koyu renkli mendilime
Mik kışenätin;	Gelincikler içişledim;
Kirgemdâcanım niçk:	Göğsünde canım nasılsa
Min sine şulay kırı.(3577) ¹⁰	Seni o kadar sevdim.

Kızların iş sırasında söyledikleri manilerde sevgiliye ölem konusu da sık işlenmektedir.

Mesela Hacılarda:

Yüe dağ başına ekin ekilmez,
Yağmur yâmayın koku sıklımez,

⁶ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 56 (1925 Hacılar doğumlu, Pakize Gütloğan'dan yapılan derleme)

⁷ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 57 (1925 Hacılar doğumlu, Pakize Gütloğan'dan yapılan derleme)

⁸ *Beyremner, Tuylar Öçen. Tama @ Ürneklere*. Rannur: Kazan, , 1999, s. 143.

⁹ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 62 (1925 Hacılar doğumlu, Pakize Gütloğan'dan yapılan derleme)

¹⁰ *Tatar Halk Kıtı. Kısa Cırlar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1976, s. 260.

Ayrılıh zor,
Hasretlik hiçkilmez ¹¹

Tatarlarda:

Sanduğalar qayda tora?
Mamıqlı oyalarda;
Ayrılıudan qıyın hilla
Yuq ikä döyalarda. ¹²

Bibiler nerede ya şar?
Pamuktan yuvalarda.
Ayrılıktan beter haller
Yokmuş bu döyalarda.

Bazen de manilerde kız, yiğidin uzun süre onu istemeye gelmemesinden şikâyetçolur.

Hacılarda:

Halıya dokeller ilvanlı içk,
Yolla araba da yanına goçk,
Bı yılda gelmezsen,
Ağılar içk ¹³.

Tatarlarda:

Bezneñar şıbizda almağalar
Ber botağı altı almalı.
Yeget, alır bulsañıl tizrk.
Uramğa çığarlığım kalmadı. ¹⁴

Bizim kar şımızda elma ağalar ı
Bir dalı da altı elmalı.
Yi ğit, alır olsan çbucak al
Caddeye çıkacağım kalmadı.

Ayrıca, bu gibi şikâyetini bildiren kızıza hem Hacılar'da hem Tatarlarda erkeğin verdiği cevabın da benzer olması ilgi çekicidir.

Hacılarda:

Yazmalar içinde kandilli yazma,
Alırım kız seni bayıp gezme,
Göeller içinde,
Benzini bozma ¹⁵.

Tatarlarda:

Beznen qarşızıda quş muyellar,
Muyellarğa qunğan bılbillar.
Alırım canıyım almy kalmam,
zrk uza töşsen bu yıllar. ¹⁶

Karşımızda bitişik kuşkirazı
Bitişik kiraza konmuş bibiler.
Alırım canım, almadan kalmam da
Biraz geçversin bu güler.

Her iki toplumda “Anadan geçdir, yâden geçmez” anlamını içeren manilere de rastlanır. Bu maniler, sevginin hangi coğrafyada yaşanırsa yaşansın, insanı büyüğü ailesinden koyuverecek ve gölü verdiği insanın peşine düşecek kadar güçlü bir duygu olduğunu bir kez daha kanıtlar.

¹¹ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 63 (1925 Hacılar doğumlu, Pakize Gıdoğan'dan yapılan derleme)

¹² *Tatar Halkı katı. Tarihi Hem Lirik Cırlar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1988, s. 361.

¹³ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 61 (1923 Hacılar doğumlu, Ahmet Avcı'dan yapılan derleme)

¹⁴ *Tatar Halkı katı. Tarihi Hem Lirik Cırlar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1988, s. 233.

¹⁵ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s.63 (1925 Hacılar doğumlu, Pakize Gıdoğan'dan yapılan derleme)

¹⁶ *Tatar Halkı katı. Tarihi Hem Lirik Cırlar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1988, s. 232.

Hacılarda:

Karşıdan gelir atlı
Halı heybesi katlı
Anam babam sağ olsun
Hepisinden yar tatlı¹⁷.

Tatarlarda:

Ağıydelgäyar yaq ın	Akidil'e kıyı yakın
Yar yaqınğa su salqın	Ondan işte su salkın
Tapqan baqan ata-anadan	Doğurup bütten anne-babadan
Canıñ sögä yar yaq ın ¹⁸ (2238)	Candan sevdiğin yâ yak ın.

Manilere sevgilisinden veya eşinden ayrı düşen kızların ya da kadınların duyguları da yansıyor:

Hacılarda:

Adana asmasıyım
Nazilli basmasıyım
Eşimden ayrılalı
Ben verem hastasıyım¹⁹

Tatarlarda:

Qulımdağı yögemneñ	Elimdeki yüü ğüne
İsemne Hacıder;	Verdi ğim ad Hacer'dir,
Yaratıp sögä yar ınan	Gölden seven yâinden
Ayırı rıimden ayr	

Bayram sırasında söylenilen manilere gelince Hac ılarda bayramlaşma manileri genelde Ramazan bayramında söylenilir. Yetmi ş yıla yakın bir süre içinde dinsizlikle yü yüye kalan ve dinîbayramlar ını geleneklere uygun bir şekilde kutlayamayan Kazan Tatarları bayramlaşma manilerini ancak Nevruz ve Narduğan bayramlarında söylemişlerdir. Ama Hacılarda da Tatarlarda da komşulara söylenilen bu manilerin bitiş sözleri aynıdır: “Bayramınız mübarek ola”:

Hacılarda:

Besmeleynen çıhtım yola,
Selam verdim sağa sola,
Saygı değer komşularım
Bayramınız mübarek ola ²³.

Tatarlarda:

Ağ şegen kerebez,
Heyer-doğa kılábız,
Nevrüz eyte kilebez.

Aş-sıy ktep torab ız
Nevrüz mübarek buls ın!

Manilerin büyük bir kısmı hem Tatarlarda hem Tırklerde düğün geleneği ile ilgili söylenmektedirler. Onlarda genelde evlenecek olan kız, anne-babasının bir kız çocuklarını büyük olarak kabul edip mümkün kadar çabuk kayının evine vermelerinden, ayrıca kendi kızlarından biri ile evlendirme yip gurbete gönderdiklerinden şikâyetçilerdir.

Hacılarda:

Ana kızın çoh muydu?
Bir kız sana yuk müdü
Goca Hacılar içinde
Hiçsterim yoh muydu? ²⁴

Tatarlarda:

Aq yapmalarga tögäsez, Ak kundağa sarmışsınız
Ahaq ideme kökem? Akik miydim, anneciğim?
Ahaq kebek läsatıp birdeñ Akik gibi de satıverdın
Artıq ideme kökem? ²⁵ Fazla mı idim babacığım?

Hem Kazan Tatarlarında hem Hacılarda düğün geleneği sırasında söylenilen manilerde gelin giden kızın doğduğu köyü kardeşleri ve kız arkadaşları ile vedalaşma konusu da çok belirgindir.

Hacılarda:

Hamamda yunduğum daşlar,
Göğelendiğim ağaclar,

²³ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 57 (1925 Hacılar doğumlu, Pakize Güloğan'dan yapılan derleme)

²⁴ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 56 (1927 Hacılar doğumlu, ZinrtüAvcı'dan yapılan derleme)

²⁵ *Tatar Halk Kəti. Yola hem Uyın Cırları*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1980, s. 96

Eşler, doslar, kız gardaşlar,
İşde geldim gidiyom,
Sılamı terk idiyom²⁶.

Tatarlarda:

İşekkäm ald ı, ay bütä Avlu iç ah ufak ot bitmi ş,
At ayaqqayların ktä At da nallar ımı kaldırmış.
Tuğanqaçylar ım, sau bulıǵız, Kardeşlerim hoşq kal ın,
At cigelgä miñ kitägä²⁷ Gtiecek at ım koşulmuş.

Türk toplumlar ında gelin gelen kız kaynana, gümce ve kay ınları ile aynı evde yaşamak zorunda olmuştur ve onlar tarafından genelde dışlanıp çok zorluk görmü ştü Bu durum Tatar kızları için de geçerli idi. Hac ılardan derlenen manilerde kızların kaynanalarıyla pek anlaşamadıkları, ektirdikleri kar şılığında kaynanalarına ceza istediklerini görebiliriz:

Kaynanayı nitmeli,
Merdivenden itmeli,
Tangur tungur düşerken,
Giriden siyritmeli²⁸.

Kayseri yakınlarındaki Kltepe-Kani ş Höyü ğünde, 1948 y ılından beri kazı ıl ışmalarına başkanlık eden Prof. Dr. Tahsin Özgüğü ışığına çıkartılan çvi yaz ılı tabletlerde, M.Ö2000 yılına ait önemli bilgilere rastland ığını ve iki ezeli rakip olan gelin-kaynana arasındaki anlaşmazlığın dört bin y ıllık bir geçmi şi olduğu belgelerle ispatland ığını söylemi ştir. Bundan 4 bin yıl önce ya şayan gençbir kad ın, kocasına gönderdi ği çvi yaz ılı mektupta: “Annenden çok ekiyorum, bana bükü kökü yap ıyor. Artık bunu taşıyacak halim kalmadı. Bir an önce dö ve beni bu kad ından kurtar” diyor. Kocasının Kaniş’ten geri dömemesi üzerine dertli gelin, eşine gönderdi ği ikinci mektubunda ise “Çocuklar ın da büyü onlara da sö dinletemiyorum. Annen ve çocuklar ın beni kölümeden abuk gel.” diye yaz ıyor. Adam, aldığı mektuplara rağmen Mezopotamya’ya geri dönmüyor ve Kaniş’te öüyor. Demek ki, bu yerde kaynana-gelin anlaşmazlığına dair ilk veriler dört bin yıl önceye gidiyor. Tatar manilerinde ise kaynanaya ceza verme motifine rastlamıyoruz. Tatar gelinleri kaynana korkusunu daha çok dü ğü öcesi ya şarlar ve sonra da korktukları başlarına gelince artık dayanmaktan başka çreleri kalmaz. Fakat hem Tatar kızları hem Hacılar da yaşıyan kızlar için ortak olan bir şey daha var: Kaynananın yanında korkulacak güncenin de olması :

Tatarlarda:

Qaynanam quyğan bükü Kaynana hediyeleri
Komaçan, yonnan tğelme; Kuma ştan, yüden de ğildir;
Kaynişneñtele bik tken, Güncenin dili sivri
Yılanlar aqqan şikelle.²⁹ Yılan sokmuş gibidir.

²⁶ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s.60 (1925 Hacılar doğumlu, Pakize Güdo ğan’dan yapılan derleme)

²⁷ *Tatar Halk ıatı. Yola hem Uyın Cırları*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1980, s. 95.

²⁸ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s.61 (1927 Hacılar doğumlu, ZüñrtüAvc ı’dan yapılan derleme)

²⁹ *Tatar Halk ıatı. Tarihi Hem Lirik Cırlar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1988, s. 76.

Hacılar da:

Kaynanam gazan garası
Gün cem Allah belas 1
İkisini de bir güde
Soksun eşek arısı³⁰.

Tatar manilerinde gelin olacak kıza kükaynanadan bahseden bazen de etrafındaki

Señlem kitäñt-yatqa Karde şim, yaban ele gidiyorsun,
Tamağñ ünä a şlarıñ Yiyemezsin oturup a şını.
Yılan telle usal qaynanañ Y ılandilli kükaynana
Aşar inde sineñba şlarıñ³¹ Yer artık senin başını.

Bir de Anadolu'da bir ailede bir erkekten ziyade yaşlı olan kadının hkimiyeti stærken Tatar ailelerinde en son söşöleyen kay ınbaba olmuştur. En kühuylyu kaynana bile eşinden geçerek gelinini azarlayamam ıştır.

SON Ç

Gördü günñ gibi Tatarlarda ve Hacılar da mani söyleme gelene ği benzer ortamlarda (dokumacılık işi sırasında, bayramda, düğün gelene ği içinde, asker yolunu beklerken vb.) gerçekleşmiş ve bu manilerde benzer konular işlenmiştir. Aynı zaman bu benzerliklerin yanında yer alan farklılıklar da göz çarpmaktadır. Doldurma olan ilk iki dizede doğal olarak her yöreye özgü doğa güzellikleri tasvir edilmiştir. Meselâ Hacılar da söylenen manilerde ağaç ve bitki türleri olarak bu ilkeye özgü olan armut, nar, Adana asması 1 bulunmaktadır. Kazan Tatarlarının söyledikleri manilerde ise elma ağacı ve kuşkirazı anılmaktadır. Ayrıca, dağlık bir yöre oldu ğundan Hacılar da sık sık “yüde da ğlar” diye söylenilir, Kazan Tatarlar ı daha çok dü vadilere sahip bir coğrafyada yaşadıklarından dolayı manilerde de genelde çay ırlar ve Akidil nehri geçer.

Bu gibi farklılıklara rağmen Kazan Tatarlarında ve Hacılar da söylenen manilerden yola çıkarak her iki tarafta da aynen kullanılan bazı kelimelere de rastlanmıştır:

Hacılar da:

Kazan Tatarlarında:

“ağı”	“ağı”	(zehir)
“yunduğum”	“yuwını”	(yılanmak)
“doslar”	“duslar”	(dostlar)
“iñio”	“iñe”	(havlıyor)
“bı yıl”	“bıyıl”	(bu sene)
“ç şme”	“ç şme”	(ç şme)

Ayrıca, hem Hacılar da (genel olarak Anadolu'da) hem Kazan Tatarlarında edebî Türkçe'de ince söylenen “k” sesi benzer bir şekilde daha kalın olarak “q” ya da “g” olarak telaffuz edilir: gızlar/ qızlar, gaç ı/ qaç ı vb.

³⁰ Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, 2004, s. 61 (1927 Hacılar doğumlu, Zinrtü Avcı ı'dan yapılan derleme)

³¹ *Tatar Halık katı. Yola hem Uyn Cırları*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1980, s. 105.

Hacılarda yer adları arasında “Giray” ve “Tatar” kelimelerinin kullanılması ise Hacılarda Tatar kökenli ailelerin olabileceğini akla getirmektedir.

Türkiye'nin kuzey bir yöresi olan Kayseri/Hacılarda mani söyleme geleneği ile Tatar Türklerinde mani söyleme geleneği arasında kıyaslama yöntemi ile yapmaya çalıştığımız bu araştırma bize ilginç sonuçlar vermiştir. Çok ışık ve becerikli Tatar ve Türk bayanlar 1 çeşitli coğrafyada yaşamalarına rağmen iş ile geçen hayatlarını renklendirmek ve üzerindeki duyguları dışarıya vurmak için maniler söylemişlerdir. En önemlisi de, değişik boylardan olan ve birbirlerinden çok uzak kalan Tatar ve Türk köklerinin bu manilerde söyledikleri şikâyetleri, hayattan olan beklentileri ve umutları bile aynıdır.

KAYNAKLAR

- Avcı, Pakize. *Hacılar ve Yöresi Halkbilimi Ürünleri*, Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü Bitirme tezi: Kayseri, 2004.
- Avcı, Zümrüt. *Hacılar, 1927 doğumlu, okur-yazar değil, beş çocuk annesi, dul (Temmuz 2004 tarihinde Dr. Bayram Durbilmez tarafından yapılan derleme)*
- Bayazitova, F. *Tatar Halkının Beyrem Hen Könküre Yolları*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1995.
- Bayazitova, F. *Kereşmeler: Tel Üzençeleklere Hem Yola Katı*. Matbuğat Yortu: Kazan, 1997.
- Beyremner, Tuylar Öçen. *Tama ve Örnekler*. Rannur: Kazan, 1999.
- Mehmetcanov, R. *Başkortstan İlk Buğu Tatarlarının Yola Katı*. Ufa, 1982.
- Ölemir, Mustafa. *Hacılar (Kayseri Hacılar) ve Tüm Hacılar Topluluklarının Tarihleri ile Buldukları Yerler*, Kayseri, 1984.
- Tatar Halık Katı. Kısa Cırlar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1976.
- Tatar Halık Katı. Tarihi Hem Lirik Cırlar*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1988.
- Tatar Halık Katı. Yola hem Uyn Cırları*. Tatarstan Kitap Neşriyatı: Kazan, 1980.